

चारविभ्रंशाद् भ्रमः ४ स परिकीर्तितः । आवर्त्त इव
तोयस्य ज्ञानावर्त्तो यदाकुलः । नाशयेच्चित्तमावर्त्तः ५ उप-
सर्गः स उच्यते । एतेन शितयोगास्तु सकला देवयो-
नयः । उपसर्गैर्भङ्गाघोरैरावर्त्तन्ते पुनः पुनः ।

प्रातिभाव्य न० प्रतिभूयो भावः प्रज्ज् द्विपदद्विः । (जा-
मिनि) प्रतिभूभावे प्रतिभूत्वेन देवे २ धने च सन्तुः ८।१५।
५६ दर्शनप्रतिभूशब्दे ३४७५ पु० दृश्यम् ।

प्रातिभासिक त्रि० प्रतिभासादागतः ठक् । प्रतिभासाधीन
सत्त्ववति मिथ्यारजतादौ वेदान्तमते हि सत्त्वं त्रिविधं
पारमार्थिकं व्यवहारिकं प्रातिभासिकं च तत्र ब्रह्मणः
सत्त्वं पारमार्थिकं त्रिकाणावाध्यत्वात्, चटादीनां सत्त्वं
व्यवहारिकं व्यवहारकाण्डेऽवाध्यत्वात्, शुक्तौ रजतादेः
सत्त्वं प्रातिभासिकम् अधिष्ठानज्ञानवाध्यत्वात् प्रातिभास-
कालमात्रसत्त्वाच्चेति वेदान्तपरिभाषायां स्थितम् ।

प्रातिशास्त्र्य त्रि० प्रतिशास्त्रं भवः परिसुखा० अत्र । प्रति-
शास्त्रं भवे व्याकरणभेदे न० ।

प्रातिश्रुत्क पु० प्रातिश्रुति तत्समये भवः ठक् । प्रातिश्रवण-
वेलायां भवे पुरुषे “यत्न वायं” औत्तः प्रातिश्रुत्कः
पुरुषः” ७० ७० । [२प्रतिव्यक्तिभवे च ।

प्रातिस्विक त्रि० प्रतिस्वः भवः ठक् । १ असाधारणधर्मे त्रिका० ।

प्रातिहर्त्त न० प्रतिहर्त्तुर्भावः कर्म वा उद्भावा० अज् ।
प्रतिहर्त्तृरूपस्य कृत्वग्भेदस्य कर्मणि १ प्रतिहर्त्तु-
रतदभावे च ।

प्रातिहारक पु० प्रातिहारक एव स्वार्थे अण् । प्राति-
हारकशब्दार्थे अमरः । [कारके अमरः ।

प्रातिहारिक त्रि० प्रातिहारः प्रयोजनमस्य ठक् । माया-
प्रातीतिक त्रि० प्रातीत्या निर्दत्तः ठक् । प्रातिभासिके पदार्थे
प्रातीप प्रातीपस्यायम् अण् । प्रातीपन्टपस्यायत्ये शान्तनो-
न्टपे त्रिका० । [कृत्वाचारिणि ।

प्रातीपिक त्रि० प्रातीपं वर्त्तते ठक् । प्रातीपं वर्त्तमाने प्राति-
प्राट् पु० अत्रिभेदे शत० ब्रा० १४८।११।२

प्रात्ययिक त्रि० प्रत्ययाय स्थितः ठक् । प्रतिभूभेदे “दर्शनप्र-
तिभूर्यत्वं न्यतः प्रात्ययिकोऽपि वा” याज्ञ० दर्शनप्रतिभू-
शब्दे ३४७८ पु० दृश्यम् ।

प्राथमकल्पिक त्रि० प्रथमकल्पे भवः ठक् । १ प्रथमारम्भोचिते
वेदाध्ययनादौ । प्रथमं कल्पमधीते कल्पान्तत्वात् ठक् ।
२ प्रथमकल्परूपपञ्चापन्याध्यायिनि अमरः ।

प्राथमिक त्रि० प्रथमे भवः ठक् । १ प्रथमध्वने स्त्रियां ङीप् ।

प्रथममधीते प्रथम+ठक् । वेदादेः २ प्रथमाध्ये तर्हि च ।

प्रादि पु० उपसर्गसंज्ञार्थं पा० उक्ते शब्दभेदे स च शब्दः पा०
ग० उक्तो यथा “प्र परा अप सस् क्तु अय बिस् निर् दुस्
दुर् वि आङ् नि अधि अपि अर्त्त सु च्त् (दु) अभि प्रति
परि उप” एते प्रादयः । निस् दुस् स्थानौ “निसस्तपतावना
सेवने इति (८।१।१२०) सूत्रे निस् इति निर्देशात्
निष्कृतं दुष्कृतमित्युदाहृत्य “इदुदुपधस्य यो विसर्जनीयः”
इति भाष्योक्तेः । निरः कृषः इति (७।२।४६) “सु-
दुरोरधिकरणे” इति च निर्देशात् स्थानावपि सवो ।
उदिति दान्तोऽपि “उदोऽनूर्ध्वं चेष्टायामिति” ।
“उपसर्गः क्रियायोगे” प्रा० “गतिस” प्रा० प्रादयः क्रिया-
योगे उपसर्गसंज्ञा गतिसंज्ञास्य स्युः” सि० कौ० ।

प्रादुराक्षि पु० गोलप्रवरत्तिभेदे प्रवशाध्यायः ।

प्रादुर्भावे पु० प्रादुस्+भू-भावे घञ् । आविर्भावे प्रथमप्रकाशे
प्रादुस् अय्य० प्र+अद्-उसि । प्राकाशे अय्य० अय्य क्रिया-
योगे गतिसंज्ञा प्रादुष्कृत्य प्रादुर्भूय । स्वार्थे ङत् न टिः
लोपः प्रादुष्य प्रादुर्भावे न० अज्ज्वलदत्तः ।

प्रादेश पु० प्र+दिश-उज् दीर्घः । १ नर्जनीसहितविसृताङ्गुष्ठे
अमरः २ देशमात्रे जेटि० “अङ्गुष्ठस्य प्रादेशिन्या व्यासः
प्रादेश उच्यते” इत्युक्ते २ परिभाषाभेदे च देवीपु० ।

प्रादेशन न० प्र+आ+दिश-ल्युट् । दाने अमरः ।

प्रादेशिक त्रि० प्रादेशे भवः ठक् । प्रादेशभवे [स्त्रियां ङीप् ।
प्रादोष(षि)क त्रि० प्रादोषे भवः वा अण्+उञौ । प्रादोषभवे
प्रादोहनि पु० स्त्री प्रादोहनस्यापत्यम् इज् । तदपत्ये । ततः
यूनि फज् तौल्व० तस्य न लुक् । प्रादोहनायनि तदीये
यून्यपत्ये पुं स्त्री० । [करणे भाग० १, ८।११ ।

प्राधानिक त्रि० प्रधानं संश्रामः प्रयोजनमस्य ठक् । युद्धोप-
प्राधा स्त्री प्रधैव स्वार्थे ण । दक्षकन्याभेदे काश्यपकलत्रभेदे
हरिवं० २२६ अ० । तस्याः अपत्यं ठक् । प्राधेय तदपत्ये
पुं स्त्री० तदपत्यानि च देवगन्धर्वादयः भा० आ० ६५ अ० ।
अग्निपुराणे प्राधेया इत्येव पाठः शब्दकल्पद्रुमे प्राधेय
शब्दकल्पनं लिपिकरप्रमादकृतपाठदर्शनात् इति बौध्दम् ।

प्राधानिक त्रि० प्रधान+स्वार्थे ठक् तखेदं ठक् वा ।
१ प्रधानशब्दार्थे २ प्रधानसम्बन्धिनि च “प्राधानिकरहस्यच”
इत्यादि देवीमाहात्म्यव्याख्यायां सुप्रवृत्त्यां स्थितम् ।

प्राधान्य न० प्रधानस्य भावः अज् । अ० षत्वे । भावे तत्प्रधा-
नत्वं न० तत् प्रधानता स्त्री तत्त्वार्थे । “अप्राधान्यं विधेः
यत्नं प्रतिषेधे प्रधानता” शाब्दिककारिका ।